

ARXIV

DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE TERRASSA

ANY VI - SEGONA EPOCA

MAIG - JUNY DE 1924 :: N.º 29

EXTRAORDINARI DEDICAT A L'OBAC

SUMARI:

TEXT: L'Ubach. — Geologia de l'Ubach, per *Doménec Palet i Barba*. — Una nova toia de l'Ubach, per *J. Solà, Sch. P.* — Nota històrica, per *Josep Maria Faura Ubach*. — Un establiment feudal a l'Ubach. — Apunts d'arqueologia i història de l'Ubach, per *Pau Gorina*. — Flor de Miracle. — La Torrota de l'Ubach, per *J. S.* — Regraciament. — Anunci d'excursions, per a juny i juliol.

GRAVATS: Runes de la Serra Llarga. Clixés *P. Gorina*. — Torrota de l'Obac. — Dos aspectes de la casa vella de l'Obac. — Casa nova de l'Obac. Clixés *J. Reig*. — Contorns de l'Obac. Clixés *J. Reig i R. Altayó*. — Teix mil·lenari de 14 m. d'alt i 0'55 m. de diàmetre, que dona nom a sa obaga.

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ: SANT ANTONI, 64

F. UBACH DAVÍ

: PUES, LLIÇOS I ACCESSORIS PER A LA INDÚSTRIA TÈXTIL :
SANT GUIRZE, 10. - TELÉFON: 5897

P. JORBA

TELÉFON, 6354

PANYOS I NOVETATS

La casa millor assortida en el ram de panyeria

CASA JORBA

PLAÇA MAJOR I GABATXONS

TINTORERIA

Vda. de J. Castelló

NORD, 25

Sucursal: RUTLLA, 40

Rentats al séc

Tenyits i planxats al vapor

CAMISERIA

VACARISAS

CAMISES PER A
EXCURSIONISTA

Font-vella, 4 i 6.-Tel. 5993

**TOT BON EX-
CURSIONISTA**

GASTA XOCOLATA I

BOMBONS

PIERA I BRUGUERAS

**JOSEP MACIAS
MARIMÓN**

□ □ □

Grans assortits en Llaneria per
a Caballer i Senyora, còpia de
la casa Claude, de París.

ENFRONT AL MERCAT

TELÉFON, 6298

Ramon Morral

Constructor de claus de
totes classes, especialitat
per a diables i estricadors

CARRER DE TOPETE, N.º 61

FERRER I DURAN

PANYOS I NOVETATS. - Despatx: Sant Pere, 38. - Teléf. 6350

FÀBRICA

— DE —

TEULES

TEULES

PLANES

TIPUS MARSELLA, MARCA

SEGUES, DONADEU I C.^a

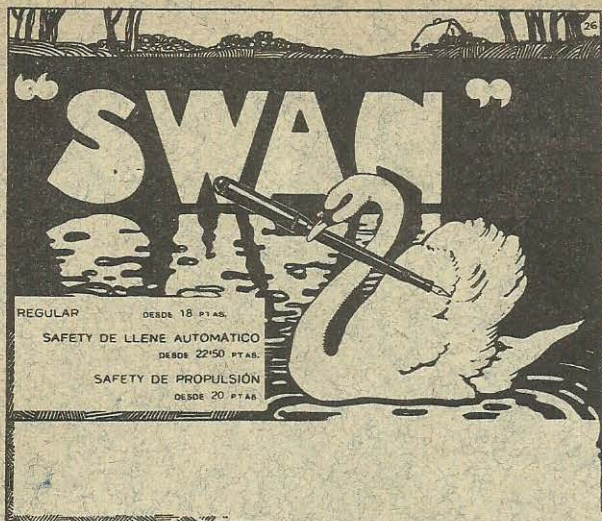
DESPATX: Font-vella, núm. 1

Teléfon, 6137

FÀBRICA: San Marian, núm. 193

Teléfon, n.º 6085. - TERRASSA

: Garantim la resistència i color vermell :
=====

Plomes estilo-
gràfiques de les
millors marques

Llibres de ciència. -

Diccionaris. - Ob-

jectes d'escriptori

CASA COSTA

TOPETE, 98

LLIBRERIA

TERRASSA

Màquina d'Escriure

L. C. Smith & Bros

Abonaments per a la con-
servació i reparació de
tota classe de màquines
: : : d'escriure : : :

L.C. SMITH & BROS.

DEPOSITO GENERAL

Guany

Rda. SAN PEDRO, 25
BARCELONA
APARTADO. 196

BOLAS
de ACERO
EN EL CARRO

BOLAS de ACERO
EN EL SEGMENTO
DE MAYÚSCULAS

BOLAS de ACERO
EN TODAS LAS PALANCAS

HE
AQUÍ EL
SECRETO DE LA
SUPERIORIDAD, RE-
SISTENCIA Y SUAVIDAD
DE LA INCOMPARABLE

SILENCIOSA

L.C. SMITH & BROS.

ARXIV

DEL CENTRE
EXCURSIONISTA
DE TERRASSA

ANY VI

SEGONA ÈPOCA

MAIG - JUNY 1924

NÚM. 28

L'UBACH

FORMADA la serra de l'Ubach en la mateixa època geològica que el nostre altívol Sant Llorenç, víctima dels mateixos trastorns i amb idèntics accidents, està recolzada al peu del gegant del Vallès, i, sentint amb recança no colpir sa alçària quan ja té sa fesomia, es redreça ací i allà per igualar-lo.

S'enlaira fins a 920 metres en el turó de la Carlina, a 924 en el de les Tres Creus, i a 932 en l'estret mirador de Castell Ça Pera, quan son germà gran arriba als 1095.

Son principal estrep arrenca del collet de les Tres Creus, el qual, pel mitjà de la Coma d'En Vila i de la serra de la Mata, enllaça amb el coll d'Estenalles. Immediat al collet de les Tres Creus es forma el gran massís de Castell Ça Pera, quasi inaccessible i niu d'aguilons, que dóna a ponent la serralada del Camí Ral amb sos formosos turons del Paller, Roca Salvatge, i Castell de Bocs, i amb ses gemades depressions del torrent, toll i salt de la Gavarra i Quatre Termenals, naixent a l'altre extrem de Castell Ça Pera un segon massís que, mentre en eixir del collet Estret es dirigeix cap a llevant per a formar el liquenòfil turó de la Carlina, Roca del Corb i Puig Codina amb ses riques fondalades de la Barata, i sots de Parets, de l'Esbarzer. i de l'Àvenç, cap al migdia s'alça l'interessant Serra del Pou, que té son terminal en el turó de la Mamella i Queixal i Alts de la Pepa, ja al damunt de la Casa Gran.

De la serra del Pou es desprenen altres contraforts, ben coneguts de tothom, amb els noms de serra Llarga, Gall, Morro Curt, Daina i Pi Bonic, prolongant-se cap a Les Foradades, per

unir-se en l'Alzina del Vent amb les Pedritxes i la carena del Forn del Vidre i de Càn Amat.

Poca importància tenen les serres que, procedents de la Collada de l'Ubach, es continuen pel migdia, fora de la que baixa a Rellinàs per l'Alzina Teresa i Caixa dels Morts, i la de la Corba, que forma quasi en son origen la carena del Teix.

En aquests encreuaments de carenes estintolades totes en el vèrtex del coll d'Estenalles, hi ha precioses coves i delitoses aigües i pregons avencs.

Quant a les coves, no puc menys de citar les de la Gatella, de l'Oliaire, del Lladre, de la Porquerissa, i la d'En Capablanca en la canal de la Calsina, en la qual s'hi admira també l'anomenat Convent.

I quant als avencs, els explorats són: el de les Tres Creus, d'uns 19 metres de fondària, la planta baixa del qual es divideix en dues naus; el de la serra Llarga que als 12 ms. es troba obstruït per espessa brosta; el de la serra del Gall, que als 22 metres té un corredor que porta a una sala molt rica de tosques; i el de Castell Ça Pera, explorat el 12 d'octubre de 1913, amb una fondària de 110 ms., trobant-se a mig aire una sala de 10 x 20 ms.

Entre els molts avencs no explorats encara hi ha els del sot del Teix, del sot de l'Alzina Teresa, el de sota la Casa Vella, el del termenal de les Boades, i el de Rossegués, d'antic anomenat cau de la Guinardera, i per fi el del cim de la canal de Mura que té uns 50 ms. de fondària, trobat aquest hivern pels pilers.

Veu's aquí un petit esbós de la serralada de l'Ubach, en la qual el geòleg es delecta furgant sos fonaments, i el botànic recollint-hi ses flors de mil matisos, i l'entomòleg els seus innumbrables insectes, i l'espeleòleg endinsant-se per sos admirables avencs, i els amants de la natura respirant en els seus boscos el puríssim aire que embriaga l'esperit amb l'aroma de l'arínjol, dels pins i el melilot, i on, matinet de l'Ascensió, per tots els camins i de tots els indrets hi acudirà una gernació freturosa de llum, de flors, de melodies, i de vera GERMANOR en la gran DIADA.

GEOLOGIA DE L'UBAC

TINDRÉ de repetir idees que ja he dit altres vegades a les planes de l'ARXIU. Usaré termes més planers per a que tothom ho entengui. El terreny de l'Ubac, geològicament, és el mateix que el de Martarrodona, de la Mata, del Montcau i del Sant Llorenç del Munt. El terreny a que em refereixo és al rocam nú que apareix en els cimals, als dèlats dels costers i als marges i cingleres; la terra que l'oculta en els altres llocs és el producte de la trituració i descomposició d'aquest rocam.

L'excursionista observador veurà que aquestes roques estan formades d'un pinyolenc o conglomerat, en el que fortament unit per un ciment calís hi ha un pedruscall divers, fragments de tots tamany, de variades roques: de llicorelles, calisses de diferents menes, arenisques, grànits diferents, foguers, etc.; que aquests palets són rodonejats com els de riera o riu; que sovint hi ha còdols granats i fins blocs d'un i algun d'aprop de dos metres de diàmetre (això a l'Ubac: dalt de Sant Llorenç n'hi ha un de més de 2'5 ms.)

Això testimonia que correspon als depòsits d'acumulació o delta d'un gros riu, que provinent de migdia, de les avui muntanyes de la costa i de terrenys avui enfonsats, soterrats uns sota la fondalada del Vallès i altres submergits a n'el mar, deixava les graves i pedruscall que transportava a la vora del mar on desaiguava; qual mar s'extenia a tramontana fins a lo que fou nervi dels Pirineus (bona part d'aquests estaven ocupats per dit mar).

Aquests conglomerats formen bancals de gran espessor o gruixària. En mig s'hi veuen petites lleves, sovint discontinues, areniscoses (fines arenes en el seu origen), i principalment en la separació dels bancs n'hi han de pasta fina homogènia (llots originàriament).

La desembocadura del riu degué ésser a l'indret de la Mola, a migdia, i es comprèn que el delta avençava a tramontana cap a Noroest.

A mida que el terreny s'aparta del focus del delta els bancs de pinyolenc s'aprimen, els elements d'aquest són més petits, passant a graves i a soralls, seguint-se millor la estratificació o distinció de capes o beis, denotant que es depositaren més mar endins i van augmentant els estrats o capes areniscoses i les fines i de llots. Pot observar-se quelcom d'això a distància, anant a *la portella*, esguardant vers l'altra ban-

da de la vall, per la carena del *paller* en avall o a ponent, i més clarament i d'aprop baixant del Ubac a Rellinàs per la carretera.

També, apartant-se del fòcus del delta, la uniforme coloració rogenca d'aquesta formació costera es converteix en groguenca o grisa en algunes capes o en clapes per determinades accions marines, accentuant-se més a mida que, com he dit, la composició de les roques demostra haver-se format més endins de la mar (pot veure's cap a Rellinàs) i aviat agafa coloracions clares i blavenques, que després dominen (Castellbell, Sant Vicens de Castellet) denotant correspondre a sediments de mar profunda.

A la vegada, van apareixent rastres fòssils dels sers que vivien en aquella mar. Prop de la vinya de la Pastora, en el camí de ponent, a un quilòmetre de la casa de l'Ubac, i a Matarrodona, s'observen ja alguns *fucoïdes* (certes plantes marines), en uns bancals llotosos entremig del pinyolenc a Càn Còdol, a cosa de 3 quilòmetres de l'Ubac, en la vessant o clotada de sur-oest, hi ha capes de roca constituïdes sols pels *fucoïdes* petrificats; un quart més avall de Rellinàs, prop del Sallès, en el marge de la carretera s'observen ja caragols de mar i petxines en la dura roca, els quals són abundantíssims més avall vers Castellbell.

Correspon la formació d'aquest terreny a diferents èpoques del període *eocènic*—el primer de la *era terciària*—; la part més alta, però, dels conglomerats de l'Ubac, s'ha d'atribuir al començ del període següent u *oligocènic*, en el que l'indicat braç de mar quedà convertit en gran llac, sense que pugui per ara fixar-se aquí el nivell de separació (1), doncs continuà idènticament el riu abocant els seus arrastres i avançant el delta, fins que ocorregué l'enfonsament del Vallès. I per dir una data que dongui idea de temps, podem considerar que des dels temps a que em refereixo, han passat d'un a dos o tres milions d'anys, al menys.

Però, l'excursionista observador haurà notat que venint a l'Ubac, des de que ha deixat els terrenys del pla i per tant ja en la muntanya i fins ben amunt, ha trobat altres roques ben diferents de les del terreny de que he parlat. Són les llicorelles i grenys silícis, amb vetes i filons de pedra foguera, que ha trobat des de Càn Amat fins prop dels *caus*

(1) Això es fonamenta per comparació de nivells amb la muntanya de Montserrat, quines roques són de la mateixa època i amb les serres de Talamanca, que enllacen amb el Montcau, i on apareix més clara la distinció.

o fins prop el collet de la *vinya de la Pastora* o des de sobre Càn Bogunyà fins prop de *les Foradades*, darrera de *les Pedritxes*, segons el camí que hagi seguit.

Aquestes llicorelles i quarcites són sediments fins depositats al fons d'extensos mars d'antigues èpoques geològiques, i les inclusions de pedra foguera són efecte d'intrusió i alteració per l'acció d'aigües sorgides de l'interior en condicions de temperatura i composició pròpies d'aquell temps.

La formació d'aquestes roques correspon als mitjans de la *era primària*, i que per donar idea de temps podríem datar-ho a 15 o 20 o 25 o més milions d'anys.

El contacte d'aquesta formació primària amb la terciària de l'Ubac és per juxtaposició, cabalcant obliquament, quant menys, sobre d'aquesta o reposant en pla inclinat sobre els seus bancals i capes, que trenca. I és que la seva posició no és la normal o natural, doncs pertany a nivell molt més baix que els trams d'arenisca roja o pedra esmoladora i de calisses de Matadepera i de les muntanyes de càn Margarit (que són del primer període de la *era secundària*), que queden tallats a c. Candí a llevant i al torrent del *llor* a ponent i que haurien de passar pel Guitart, (essent-hi sens dubte a profunditat) i encara a nivell més baix que les llicorelles de sobre de Viladecaballs en les que reposa el *secundari* expressat, i que són més modernes. Obeeix això, a que quant els enfonsaments que causaren les fosses del Vallès i del Mediterrani, a l'aclofar-se i capgirar-se les muntanyes, es produïren colossals empentes en les vores dels terrenys que restaren sens enfonsar-se, que arremangaren i redressaren les roques, com a les muntanyes de Càn Margarit i a sobre Matadepera, o arribaren, com aquí, a arrencar moles immenses que s'esmunyiren sobre les que restaren fermes i quedant cabalcant o reposant les més antigues sobre les més modernes.

La persistent acció destructora dels agents atmosfèrics durant els llargs temps transcorreguts, ha causat, no sols la desaparició del gran cúmul de roques que s'enlairaren sobre les dites llicorelles transportades i que fins degueren recubrir part dels alts de l'Ubac, sinó que han abarrancat les afraus i format els encinglerats i modelat les formes típiques d'aquestes muntanyes; doncs ja suposarà l'excursionista observador que en son origen aquests accidents no existien i que es passava dels llocs d'unes a altres de les actuals serres i muntanyes, planerament.

DOMÈNEC PALET I BARBA.

Una nova toia de l'Ubach

JO també vull concórrer a l'exposició de plantes i flors boscanes que en la DIADA DE GERMANOR presentaran les damisel·les. Jo també vull portar-hi el meu ramet de flors de tota mena de colors. Són les plantes que creixen en les prades, conreus i marges, per les fonts, pels boscos i les vores dels torrents, pels corriols i camins, per les canals i relleixos dels cingles i a l'entrada dels avencs. Són les flors que l'excursionista, en petjar aquests cims en plena primavera, assaona, quan sent la melangia de sa llar, amb alguna llàgrima de consol i d'esperança bo i omplint-ne el sarronet.

I són tantes les flors que emmantellen fins els mateixos roqueters de l'Ubach que n'hi ha més que estrelletes en el cel i esperances en el cor d'un jove. No podent collir-les totes, les cercaré on l'ocell saltironeja a l'aguait de becada i de salut, amb la seguretat de trobar-hi les de millor perfum, de més simpàtic color i les més benèfiques per a calmar la virulència de nostres mals.

Per ànima de la toia hi posaré la regina d'aquestes florestes, l'ALZINA (*Quercus Ilex*) tan escaient a l'Ubach, sota l'ombra de la qual els Druides convenien per a celebrar les seves cerimònies, i que és avui el símbol de la robustesa i de la força, les branques de la qual, entrellaçades i convertides en corones, eren a Roma i són avui a tot arreu, el signe del valor, servint les aglans preparades a manera de café contra les afeccions escrofuloses i atonia dels òrgans digestius, així com les fulles en infusió amb vi ranci contra l'angina crònica, i les excrescències produïdes per la picada del CYNIPS empleades per a fer la tinta amb què solem escriure. Fins a cert punt raó tenien els Druides d'adorar l'alzina pels grans avantatges que sempre a l'home ha reportat.

Amb l'alzina hi posarem algun ramet de pi dels que en forma de parasol rodegen la Casa Gran, és a dir, PI VER (*Pinus pinea*), o del PI BLANC (*Pinus halepensis*) del solei de Ferreres, o dels, piramidals del collet Estret, PI SURRUT o REJOLET (*Pinus silvestris*) o PINASSA (*Pinus Laricio*), tots els quals amb sos pinyons alimenten als esquiroles (*Sciurus vulgaris*) i picapinyes (*Loxia curvirostra*), i amb ses emanacions balsàmiques i productes que d'ells s'extrauen ens ofereixen als

curts de mitjans preciosos medicaments per a guarir les malalties dels bronquis, pulmons i larinx i de les vies de secreció. També hi juntem algun branquilló de LLADONER (*Celtis australis*) que tan a plaer es desenrotlla pels volts de la Casa Vella, d'una verdor i frescor agradívoles, de fusta elàstica, dura i formosa, de fruits cercats amb deliri pels nens i ocells, i de fulles amb avidesa menjades pel bestia. També hi escaurà un brotet d'OLIVERA (*Olea europaea*) de les que resten en les Oliveretes que donen ses olives a l'estornell (*Sturnus vulgaris*), i de GINEBRE (*Juniperus communis* i *J. Oxycedrus*) de baies estomacals i diurètiques, buscades pels tords (*Turdus pilaris*) i de SAVINA (*Juniperus phoenicea*) d'aspecte agradívol, antihelmíntica i antihistèrica, encara que d'ús molt perillós, i de NOGUERA (*Juglans regia*) antisèptica i d'ombra fatídica, i de LLADERN (*Phillyraea media*) que a la Portella es confon amb les alzines, de fulles i fruits astringents, i de MARFULL (*Viburnum Tinus*) que escampat per tota l'obaga l'adorna amb ses dues florides a l'any, que donen past abundant a les merles (*Turdus Merula*) i de l'AURÓ (*Acer monspessulanum*) de fusta fina, que es dona bé en la Casa Vella amb la LLAMPUGA (*Rhamnus Alaternus*) de fulles depuratives, i del GRÉVOL (*Ilex aquifolium*) plaent a la vista, per la vermellor dels fruits cercats per les grives (*Turdus viscivorus*) i per la verdor fosca i lluent del seu fullatge, tan útil contra les febres.

Acabarem d'arrodonir l'ànima de la toia amb brots de GALZERAN o BOIX MASCLE (*Ruscus aculeatus*) de baies dolcenques, i d'arrel, com la de l'ESPARREGUERA (*Asparagus acutifolius*), diurètica i aperitiva, i amb altres de BOIX (*Buxus sempervirens*) abundant en sòls frescals, de fulles amargants i dràstiques, i de PACIÈNCIA (*Rumex acetosa*) depurativa, i de ROLDÓ (*Coriaria myrtifolia*) empleat en tints, però de fruit molt verinós, i de MATA (*Pistacia Lentiscus*) que dona la resina anomenada màstic, i del TEREBINTE (*Pistacia Terebinthus*) que proporciona la terebintina de Chio, i del SENET DE PAGESOS (*Daphne Laureola*) de propietats dràstiques, i del TELL o MATAPOLL (*Daphne Gnidium*) d'arrel antihispòrica, i de fruits perseguits pels verdums (*Fringilla chloris*), i el del CIRERER D'ARBÓS (*Arbutus Unedo*) de fruits astringents i d'arrel empleada contra les hemorràgies, i del SANGRINYOL (*Cornus sanguinea*) d'un bell poliment sa fusta, i de l'OM (*Ulmus campestris*) d'escorça depurativa i astringent, i sàmares mengívoles, (el paniquesito dels castellans), i de BRUC (*Erica arborea*, i *E.*

multiflora) florit tres cops a l'any amb molta mel per a les abelles, i per fi amb brotets de BONETES (*Evonymus europaea*) d'alguna torrentera, de fulles i fruits emètics i purgants i amb altres dels balsàmics LLO-RERS (*Laurus nobilis*) de la canal del Llop, de fulles estimulants, i del famós TEIX (*Taxus baccata*) de fulles tòxiques i llavors narcòtiques, que creix a l'obaga del seu nom.

* * *

Ara començarem a collir flors d'entre la gespa de les prades, i de les vores del conreu i dels camins i rierols, i fins n'abastarem del cap dels cingles i de dalt dels arbres on s'hagin enfilat, car totes faran falta per a cobrir l'ànima descarnada de la toia que tenim entre mans.

No espereu que n'hi posi cap que repugni a l'olfacte, ni que faci mal als dits del Jurat que l'examini, car restaran intactes en son lloc les GATOSSES (*Ulex parviflorus*) quasi tot l'any florides, i ARGELAGUES (*Genista scorpius*, i *Calycotome spinosa*) de bon combustible, i el CIRERER DE PASTOR (*Crataegus oxyacantha*) amb sos fruits refrescants i cercats amb afició pels pinsans (*Fringilla caelebs*), i l'ARANYÓ (*Prunus spinosa*) d'escorça febrífuga, i les FLORAVIES (*Centaurea calcitrapa* i *C. solstitialis* i *Xanthium spinosum*) tan tònica la primera com diurètica la última, i el CARD GALLOFER (*Silybum Marianum*) de fulles amb belles taques blanques, degudes, segons la llegenda, a les gotes de llet caigudes dels pits virginals de la Verge Maria, i el PANICAL (*Eryngium campestre*) d'arrel estimulant, i l'ARÍNJOL (*Smilax aspera*) d'arrel depurativa i de flors molt aromàtiques, i la GAVARRERA (*Rosa canina*) de pètals bons per a col·liris, i les BARDISSES I ESBARZERS (*Rubus tomentosus*, *R. caesius*, &.) de fulles astringents i de polidrupes de les quals en són les perdius (*Perdix rubra*) molt llamineres, i CARDS (*Carduus pycnocephalus* i *C. tenuiflorus*) dels aquenis dels quals en són molt gormandes les cadarneres (*Carduelis elegans*) que prenen d'ells el nom genèric, i CARDOTS, CALCIDES, CARDIGASSES, ASSOTACRISTOS LLOBACARDES (*Dipsacus*, *Cirsium*, *Pycnomon*, &) que tant abunden per la cuneta de la carretera i pels bells indrets de la Casa Vella.

També deixarem les ORTIGUES (*Urtica urens*) del peu de la Capella, i les de la font de la Portella (*U. dioica*) tan útils, però, en agricultura, indústria i medicina, així com els MARXÍVOLS (*Helleborus foetidus*) encara que purgants, i les LLETRETES (*Euphorbia*) d'un làtex irri-

tant, i els MARREUS (*Ballota foetida*) amargants per al farratge, i el MALRUB (*Marrubium vulgare*) abans tinguda per les millors d'Europa, com a antisèptica i estimulants, i la MORELLA ROQUERA (*Parietaria diffusa*) que cura la hidropesia, i la BOTXA o AJOCA-PERDIUS (*Dorycnium suffruticosum*) amb què els indis enverinaven llurs fletxes, i els PÚDOLS (*Sambucus Ebulus*) per als reumàtics i hidròpics, i la RUDA (*Ruta montana*) contra les oftàlmies, segons l'Escola Salernitana: «*Nobilis est ruta quae lumina reddit acuta*», i l'HERBA TAUPERA (*Datura Stramonium*) molt recomanada per a l'asma, catarros i reumatisme, originària de les Índies i disseminada arreu de l'Europa per les caravanes de gitanos que d'ella se'n servien com a planta de sortilegi, les llavors de la qual, conservant durant molts de segles sa vitalitat sota llurs tendes, germinen tan bon punt l'aire hi penetra, i l'HERBA QUEIXALERA o DE LA MARE DE DÉU (*Hyoscyamus niger*), planta virulenta, de propietats deletèries, que comença d'escassejar pels voltants de la Casa Gran on antigament era abundosa, i que, segons Dioscòrides, calma el mal de queixal rebent-se per espai de cinc o sis minuts la bavor de les llavors tirades damunt de les brases.

Com fóra un crim voler guarnir el ram amb les flors, els pistils de les quals, en evolucionar, han de donar fruits formosos a la vista i saborosos al paladar, deixarem també i mirarem de lluny les flors del clos del davant de la Casa Gran que temps a venir serà tot un fruiterar, degut a la perícia i porfídia de l'amant dels arbres que en l'actualitat té el governall d'eixa Serra. Deixarem no sols les flors de PERER (*Pyrus communis*) i de POMER (*Malus communis*) i de PRUNER (*Prunus domestica*) i de CIRERER (*Cerasus avium*) i de PRESSEGUER (*Persica vulgaris*) i d'ALBERCOQUER (*Armeniaca vulgaris*) i del NESPRER (*Mespilus germanica*), i del GARROFER (*Ceratonia siliqua*) de dins del clos, que han rebut molt sulfat i insecticida; sinó també dels AMETLLERS (*Amygdalus communis*) plantats a les vores de les feixes de conreu, i de CERVERA (*Sorbus domestica*) d'aprop de la Casa Vella, i de MUIXERA (*Sorbus torminalis*) de la font de l'Ocell Viu, i de CASTANYER (*Castanea vesca*) de sota la carretera a l'obaga d'En Tropes, i de FIGUERA (*Ficus carica*) disseminada per tots els indrets i de fruits amb afició perseguits pels oriols (*Oriolus galbula*), el qual, segons la dita nostrada, «Quan l'oriol arriba les figues són madures», i fins de MAUIXERS (*Fragaria vesca*) que creixen per les fonts i llocs humits, de

fruits antigotosos i antireumàtics, car a nostre pas eixiran a manta flors de tots colors i de totes mides per donar vida a l'ànima de la nostra toia,

* * *

Combinant els colors farem el pom central amb el blanc dels LLIRIS DE SANT ANTONI (*Lilium candidum*) que creix a la font del seu nom, aromàtics i estimulants, i amb els esplèndids GAMONS (*Asphodelus albus*) dels alts de la Pola, Mata i turó de l'Esplugu, furgats pels senglars, i de les BOSSES DE PASTOR (*Capsella bursa pastoris*) empleades com a astringent en les hemorràgies, i de l'HERBA COLETA (*Cardaria Draba*) que invaeix els conreus, i de les MARGARIDOIES GRANS (*Leucanthemum Parthenium* i *L. corymbosum*) de les vores dels camps, i de les mateixes (*L. vulgare*) de la canal de Mura, així com de les (*Cota Triumfetti*) de la banda del Guitart, les quals amb llur blancor ressaltaran amb les vermelles del MARCÓLICS (*Lilium Martagon*) de les fondalades de la Portella, i del TÁRREC (*Salvia Verbenaca*) aromàtic i estimulants, i de l'estomacal ORENGA (*Origanum vulgare*), i de la BARDANA (*Lappa minor*) usada contra el reumatisme i afeccions de la pell, i les llavors de la qual mengen molt bé els pinsans (*Fringilla caelebs*) les quals, lligades amb les flors blaves dels OCELLETS (*Aquilegia vulgaris*) que ja figuren en alguns jardins, i amb les del ROMANÍ (*Rosmarinus officinalis*) usat en perfumeria i medicina, quasi florit tot l'any, segons l'aforisme català: «De flors de romaní i noies per casar tot l'any n'hi ha», i amb l'HISOP (*Hyssopus officinalis*) d'aprop de Rellinàs, antihistèrica, estomàquica i expectorant, i de BORRATJA (*Borrago officinalis*) que dona excel·lent tisana sudorífica, i de BUGLOSSA (*Anchusa italica*) que cura les palpitations de cor i la melangia; i entrelaçades ensems amb les grogues de TRIPÓ (*Verbascum Thapsus*) de talla descomunal en nostres carboneres, usada contra la tisi, i la TÁPSIA (*Thapsia villosa*) ornament de les boscúries, i de FOLL (*Foeniculum vulgare*) que, beneït per Sant Gil, és contra la ciàtica i reumatismes, i del PERICÓ GROC (*Hypericum perforatum*) de saludables efectes per als sistemes bronco-pulmonar i urinari, i de les fulles de BÁLSAM (*Androsaemum officinale*) que cicatritzen les llagues, i de l'AGRIMÓNIA, dita en Terrassa HERBA DE SANT ANTONI (*Agrimonia Eupatoria*) que en els Pireneus és tinguda per una panacea que cura tots els mals, i també del MELILOT (*Melilotus officinalis*), que

entra en col·liris, contra les oftàlmies, farem el millor del poms que formar-se es pugui, per ésser l'elegant cimell d'aquesta toia de concurs.

* * *

Asseguts damunt l'herbei del redol de la Casa Gran, ara vestirem de coloraina l'esquelet de la nostra toia. Hi caben moltes flors. Però, què hi fa, si hi ha bones cames en el jovent excursionista que ens rodeja per a trespasar sens cansanci ni basarda pels llocs més perillosos?

Mentrestant la primera flor que d'entre la gespa cullo, perquè em crida l'atenció el color lila dels seus pètals, és el BEC DE CIGONYA (*Erodium cicutarium*) de propietats estíptiques, com també els GERANIS (*Geranium molle*, *G. pusillum*, i *G. rotundifolium*), d'un bell color rosa, que s'estenen cobrint el sòl fins a la Portella. No em manquen pas CLAVELLETES (*Dianthus multiceps*, i *D. Seguieri*) d'una olor fina, ni FUMÀRIES (*Fumaria officinalis*, i *F. parviflora*, &) del mateix color dels clavells, que hom recull per tot arreu com depurativa i estomàquica, ni les MALVES (*Malva rotundifolia*, *M. silvestris*, &) tan innocents i amigues de l'home, d'un rosa-porpra, i de fama ben guanyada entre grecs i romans i egipcis per ses propietats ben conegudes, l'ús de les quals preconitzava l'Escola Salernitana, dient: «Utere lactucis, et molli-bus utere malvis». Escapso també i poso en la toia les flors blanques dels CITRONS (*Diplotaxis eruroides*) amb els CREIXENS DE PRAT (*Cardamine hirsuta*) de llavors i fulles picants, amb els CAPS BLANCS (*Alyssum maritimum*) que tant ornem les vores dels camins, sens preterir el groc brillant de les CALÉNDULES (*Calendula arvensis*) que sobresurten en la prada, de flors tòniques i antiespasmòdiques, ni el PEU DE CRIST (*Potentilla reptans*) que passa per febrifuga i antidisentèrica i antihemorràgica, i l'arrel de la qual macerada en vi bo cura les lla-gues més malignes, aprofitant també el blau formós de la XICOIRA (*Cichorium Intybus*) de fulles depuratives i d'una arrel que, torrada, dona una infusió d'un gust molt agradable si es barreja amb llet, i d'uns aquenís que donen molt de menjar a les cadeneres (*Carduelis elegans*).

I els nens joguinejant per les vorettes dels camps m'allarguen mil ROSELLES (*Papaver Rhoeas* i *P. hybridum*) de pètals pectorals, vermells com barretines, que amb els ULLS DE PERDIU (*Adonis autumnalis*) i amb la NIELLA (*Lychnis Githago*), de gra dolent, contrasten amb el blau dels ANGELETS (*Centaurea Cyanus*) bons per a col·liris, i

de la CERVELLINA (*Catananche caerulea*), i amb el blanc-blau dels PELÍCANS (*Delphinium pubescens*) i el de les ESTRELLETES DEL CAMP (*Nigella gallica*) de llavors cefàliques i diurètiques, totes en dolç barreig amb el groc de BALLARIDES (*Hypecoum grandiflorum*) lleugerament narcòtiques, i amb les RABANISSES GROQUES (*Erucastrum obtusangulum*) i amb l'HERBA DE LES LLUNETES (*Biscutella auriculata*) de les vores dels camps i boscos, tinguda per diurètica, eixint per entre els blats els GRATA-BOUS (*Centaurea Scabiosa*), i per les vores, la BRAGERA (*Centaurea aspera*), antigotosa, i les purpurines CABESSUDES (*Microlonchus salmanticus*) i les blanques FALLES (*Cephalaria leucantha*) de tanta utilitat les dues per a agranar les eres. I amb les flors que de la Casa Vella em porten de GINÉSTA (*Spartium junceum*), diurètiques, i d'ESPANTALLOPS (*Colutea arborescens*) de flor, fulla i tabelleja purgants, i de CAROLINA (*Coronilla glauca*) que és planta farratgera, i de CITÍSUS (*Cytisus sessilifolius*) ornamental, i amb el XENIXELL (*Senecio vulgaris*) que és febrífug, i amb l'HERBA DE SANT JAUME (*Senecio Jacobaea*) que encara ha de florir, poso brotets de POLÍGALA (*Polygala vulgaris*) d'arran de marge, d'un blau simpàtic, tònic i expectorant, i la petita HUTCHINSIA (*Hutchinsia petraea*) que blanqueja entre les pedres al costat de l'ANAGAL·LIS (*Anagallis caerulea*, i *A. phoenicea*) de blava i de vermella, que d'antic és usada per a col·liris, i contra les picades de les serps, i amb els pètals de la qual Rufus d'Efès curava la ràbia i Galèn treia les espines clavades a la carn, i Fuchs allisava les arrugues, i Chomel guaria l'epilèpsia, i Miller, la tuberculosi, i Pauli, la gota, i Harman la mania.

I me n'arriben de més lluny, encara més formoses: la SAJULIDA (*Satureja montana*) de sota els pals, de bon condiment, amb l'HERBA DELS MALS ESTRANYS (*Jasonia tuberosa*) útil contra el reumatisme, del mateix gènere del TE DE ROCA (*Jasonia glutinosa*) sudorífica i pectoral, amb la VALERIANA (*Valeriana officinalis*) antiespasmòdica i antihistèrica, i la DIGITAL (*Digitalis lutea*) dels llocs humits, empleada en les malalties del cor, amb els enfiladors LLIGABOSCOS (*Lonicera etrusca* i *L. implexa*) d'olor finíssima, flors bèquiques i baies diurètiques, i les VIDAUBES (*Clematis Vitalba* i *C. Flammula*) vesicants, les quals amb les que vaig collint encara d'entre l'herbei, com el LLI (*Linum angustifolium*) de gra emolient, perseguit pels passarells (*Fringilla cannabina*) i les MARGARIDOIES (*Bellis perennis*) contra escròfu-

les i tisi, i els APAGALLUMS (*Taraxacum officinale*) depuratiu, i els LLECCIONS (*Sonchus asper* i *S. tenerrimus*, &) mengívols, i l'ENSIAM BORD (*Lactuca muralis*, i *L. silvestris*, &) calmant i narcòtic, i alguna REMENTEROLA (*Calamintha officinalis*) d'olor tan agradable com medicinal contra l'asma i els catarros bronquials, i el PEU de LLIT (*Calamintha Clinopodium*) de propietats semblants, hi entrellaça les que de la Portella arriben, com L'ENCIAMET DE LA MARE DE DÉU (*Samolus Valerandi*) aperitiva i depurativa, com el JULIVERT (*Petroselinum sativum*) i la MENTA (*Menta rotundifolia*) de la carbonera, com totes les del gènere, insecticida i calmant de les crisis nervioses, i tan estomacal que deia l'Escola Salernitana: «Nunquam fuit lenta stomacho succurrere menta», i l'HERBA DE SANT BENET (*Geum urbanum*) tònica, astringent i febrífuga, buscada per les floristes, i la CELIDÓNIA (*Chelidonium majus*) d'un làtex groc contra les oftàlmies, i l'EURA (*Hedera helix*) de fruits purgants, que molt bé aprofita el tord (*Turdus pilaris*) i els BOTONS D'OR (*Ranunculus acris*, i *R. repens*, &) vesicants en la gota i reuma, i el GATMAIMÓ (*Tamus communis*) diurètic, i la CARABASSINA (*Bryonia dioica*) d'arrel irritant usada en cataplasmes contra el reuma, i alguna VIOLETA (*Viola hirta*, &) sens olor, i per fi la SANICLA (*Sanicula europaea*) o HERBA DE SANT LLORENÇ, de tal virtut que d'ella diu l'adagi francès:

Qui a la Bugle et la Sanicle
Fait au chirurgien la nique:
que nosaltres podem traduir:
Amb Felera i amb Sanicla
Pots fè al metge pam i pipa.

* * *

No s'han pas acabat aquí les flors de l'Ubach, que encara en resten pels boscos i torrents, pels turons i roqueters per a omplenar els claps clars de la nostra toia.

Del collet Estret em baixen el RUIBARBRE DELS POBRES (*Thalictrum minus*) de tan humil faisó en comparança del (*T. tuberosum*) de Torrella i Puig Ventós: i les flors violades de l'ORELLA D'OS (*Miconia borragínea*) dels relleixos dels cingles, buscada com a pectoral; i la BETÓNICA (*Betonica officinalis*) bona per a col·liris: i la DOLÇAMARA (*Solanum Dulcamara*) depurativa: i de la Serra del Pou baixen les ES-

TREPES (*Cistus albidus* i *C. monspeliensis*), de flors roges i blanques, que contenen productes balsàmics, i les formoses FLORS DEL SOL (*Helianthemum guttatum*) i la FUMANA (*Fumana Spachii*) i el CINC EN RAMA (*Potentilla hirta*), amb les grans ÍNULES (*Inula Helenioides* i *I. Coniza*) d'arrel estimulant, i l'HERBA DE LES PANTERES (*Doronicum Pardalianches*) succedània de l'arnica: mentre de Ferreres duen la blava JONÇA (*Aphyllanthes Monspeliensis*), i l'ESPÍGOL (*Lavandula spica*) amarga i aromàtica, i el TOMANÍ (*Lavandula Stoechas*), de caps antiespasmòdics i estomacals, i els BOTONETS (*Globularia vulgaris* i *G. nana*) amb la FUIXARDA (*Globularia Alypum*) de flors i fulles purgants, i l'ESPERNALLAC (*Santolina Chamaecyparissus*) de flors anti-espasmòdiques i antihelmíntiques, i les FLORS DE SANT JOAN (*Helichrysum Stoechas*, i *H. serotinum*) febrífugues i pectorals, i el TÁRREC BLANC (*Sideritis hirsuta*) de gran valor medicinal segons el vulgus, i la BLENERA (*Phlomis lychnitis*) utilitzada com a ble de llums, amb la formosa ESTEELINA (*Staezelina dubia*) de flors purpurines; mentre vaig seguint damunt l'herbei posant en la toia les flors del meu voltant: SILENES (*Silene inflata*, *S. gallica*, &.) de variat color, amb l'ornamental (*Melandrium macradenum*) i la GUALDA (*Reseda luteola*) d'un tint groc, i el MARDUIXÍ (*R. arragonensis*) freqüent en els conreus, i la LINÀRIA (*Linaria vulgaris*) de grans propietats curatives en l'Edat Mitjana, i les VERÓNIQUES (*Veronica didyma*, *V. Beccabunga*, &.) succedànies del te, i les BRUNEL·LES (*Brunella vulgaris*, i *B. alba*) que aromatitzen els farratges, i les VIUDES (*Scabiosa atropurpurea*, i *S. stellata*) d'un suc depuratiu en malalties cutànies, i els ULLS DE BOU (*Chrysanthemum segetum*) dignes de figurar en els jardins, i la PIMPINELLA (*Poterium Sanguisorba*) tan sanitosa per als conills, i l'HERBA DE SANTA ENGRENA (*Herniaria glabra*) litontríptica, i el TIMÓ (*Thymus vulgaris*) l'oli essencial del qual entra en molts cosmètics, i la SALSA DE PASTOR (*Th. serpyllum*) diurètica i antihistèrica, i per fi hi entrellajo brotets de BERBENA (*Verbena officinalis*), l'herba sagrada dels grecs i dels gals, venerada pels Druides per a guarir tota malaltia, destruir tota malestrugança, alegrar als convidats, avivar el foc de l'amistat, reconciliar els enemics, allunyar els mals esperits..... Ara, però, tot s'ha esvaït! les fulles bullides amb vinagre i aplicades sobre el mal, curen tan sols els dolors reumàtics dels vells i la migranya de les jovencelles.

Deixarem, perquè no hi caben, les moltes lleguminoses dels prats, i les rares umbel·líferes dels camps de la Casa Vella, amb el FONOLL DE PORC (*Peucedanum officinale*) del cim de Castell Ça Pera, com també el bonic SAGELL DE SALOMÓ (*Polygonatum vulgare*) i les MASERES (*Vincetoxicum officinale*) sudorífica i diurètica, de sota les Foradades; i la VALERIANA ROJA (*Centranthus ruber*) menys activa que la MENOR, i els CONILLETS (*Antirrhinum majus*) amb fruits d'un oli tan dolç com el d'oliva, i el TUSSILAG (*Tussilago Farfara*) bona contra el catarro dels vells, i l'HERBA JULIA (*Achillea Ageratum*) vermífuga, que es troben per les cunetes i vores de la carretera; com també la MIL FULLES o PERCALA (*Achillea Millefolium*) tan astringent, i l'HERBA CUQUERA (*Tanacetum vulgare*) excel·lent vermífug, dels turons de la Pola; així com les de la font de Carlets: els CRÉIXENS (*Nasturtium officinale*), un dels millor depuratus, que cura els catarros crònics i fins la tisi i l'hidropesia, i l'HERBA DE SANT ROC (*Pulicaria dysenterica*) i la ESCROFULÀRIA (*Scrophularia aquatica*) antihemorroidal i el PLANTATGE (*Plantago media*) bo per a locions, col·liris i gargarismes, de llavors molt cercades pels passarells (*Fringilla cannabina*) i els garfarrons (*Fr. serinus*).

N'hem de deixar també moltes d'altres que adornen els camps, com l'ESPUNIDELLA (*Galium cruciatum*, &.) que redueix l'hèrnia dels infants, i les FONULLADES NEGRES (*Odontites rubra*) i les GROQUES (*O. lutea*) que encara han de florir, i la PRIMAVERA (*Primula officinalis*) de flors bèquiques i l'HERBA FETGERA (*Hepatica triloba*) ja granades, i la CINOGLOSSA (*Cynoglossum Dioscoridis*, &.) de la qual se'n fan píndoles i els PINZELLS (*Coris monspeliensis*), detersiva, i la formosa LISIMÀQUIA (*Lysimachia Ephemerum*) d'aprop de Càn Còdol, i CULLERETES DE PASTOR o PINYES DE SANT JOAN (*Leucea conifera*), i l'ALZINETA (*Theucium Chamaedrys*) empleada contra les febres intermitents i les escròfules i contra la gota, i l'HERBA FELERA (*Ajuga Chamaepitys*) i l'ALMESCAT (*A. Iva*) de grans virtuts curatives les dues i les ESTIRAVELLES (*Polygonum aviculare*) astringent, que amb afició busquen els ocellets; i acabarem posant tan sols en el front de la toia un brotet de la flor roja de CENTAURA (*Erythraea centaurium*) dels Pinetons, estomàquica, depurativa i febrífuga, amb les CAMPANETES (*Convolvulus sepium* i *C. arvensis*) dels camps, que són laxants, i amb les blaves CAMPANES (*Campanula Rapunculus*, *C. persicifolia*, &.) dels

llocs humits, tan ornamentals, i amb un pomet al mig de grocs NARCISOS (*Narcissus juncifolius*) de la carena del Teix, rodejat de blanques TULIPES (*Tulipa celsiana*) del turó de la Carlina, i de blaves FRITILLÀRIES (*Fritillaria Boissieri*) dels relleixos de la Faixada, i de les violàcies flors del PEU DE COLOM (*Erodium macradenum*) dels més alts roqueters de la serra del Pou, tan buscats pels herbolaris com a astringents.

Així queda arrodonida la nostra toia, i tota plena de les flors que m'han ensenyat a collir pels camps i boscos, pels torrents i cingles de l'Ubach els intrèpids excursionistes, els incansables herbolaris i els festius ocellets.

Sols manca pujar-la a l'eixida de la gaia i fresquívol estància de Càn Pastor per a deixar-la a l'examen de la Junta de l'Exposició de plantes i flors boscanes, posant-hi abans al peu quatre brins de les pectorals FALSIES (*Adiantum Capillus Veneris*), o de CABELL DE VENUS, de la font de l'Ocell Viu, i de la FALSIA MENOR (*Asplenium Trichomanes*) i de la FALSIA NEGRA (*Asplenium Adiantum nigrum*) i de l'HERBA PRIMA (*A. septentrionale*), litontríptica, de les Pedritxes, i de la LENGUA DE CÉRVOL (*Scolopendrium officinale*) de font Freda, usada contra les afeccions del fetge, i una fronda de l'aperitiu POLIPODI (*Polypodium vulgare*), i un altra de la diurètica DAURADELLA (*Ceterach officinarum*), i per fi el tal·lus filamentós de la BARBA DE CAPUT-XI (*Usnea barbata*), empleada per fer créixer els cabells, i que tan abundosa és en el turó de la Carlina.

Per lema de la toia hi posaré un adagi de l'Escola Salernitana:

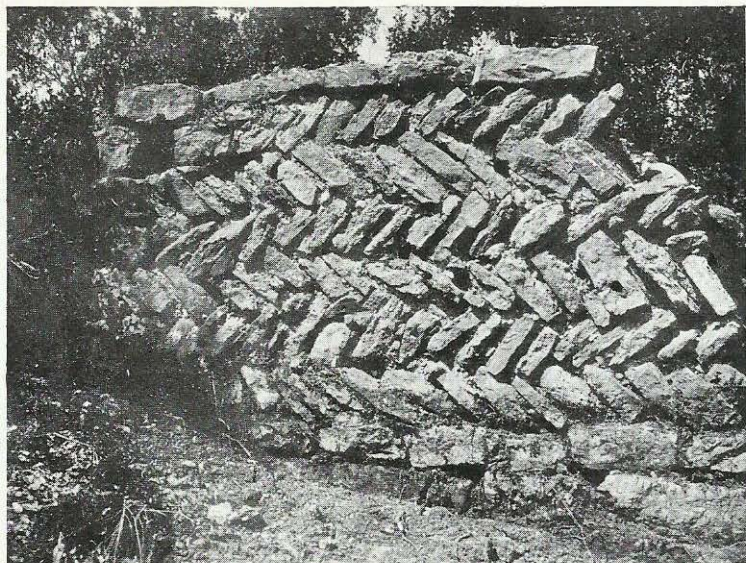
"Contra vim mortis non est medicamen in hortis"

que lliurement traduït dirà:

De plantes contra la mort

No en trobareu pas enlloc.

J. SOLÀ, Sch. P.

Núm. 1

Clixé P. Gorina

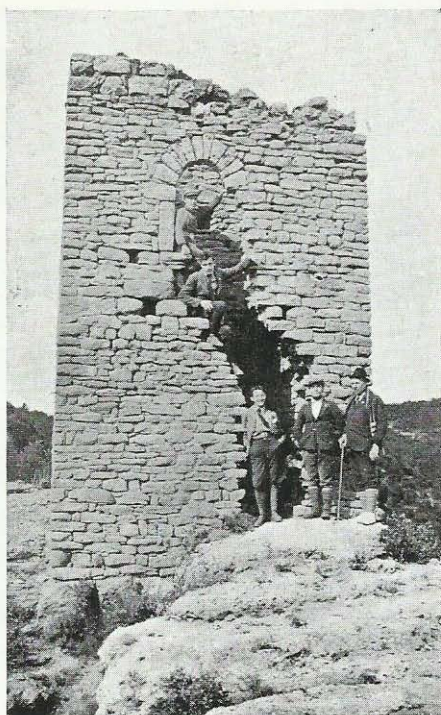
Runes de la Serra Llarga

Núm. 2

Clixé P. Gorina

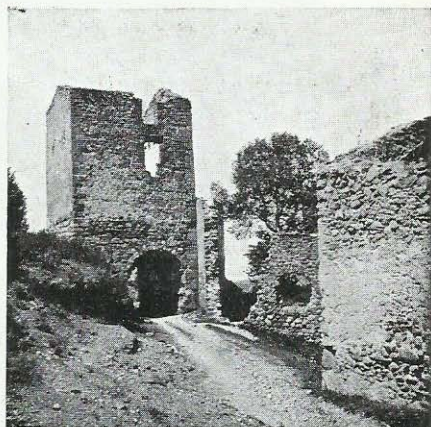
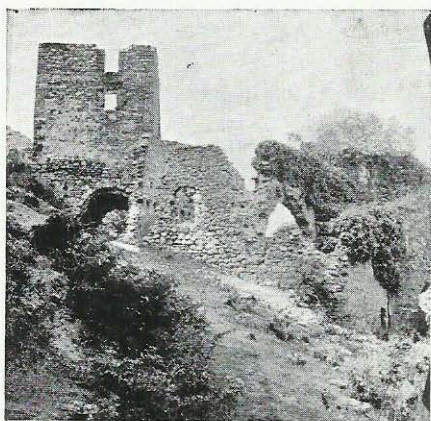
Runes de la Serra Llarga

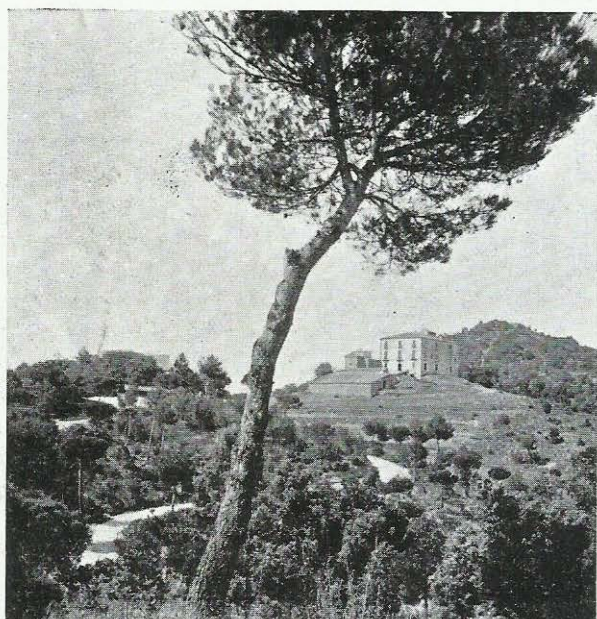
Núm. 3

Clixé J. Reig

Torrota de l'Obac

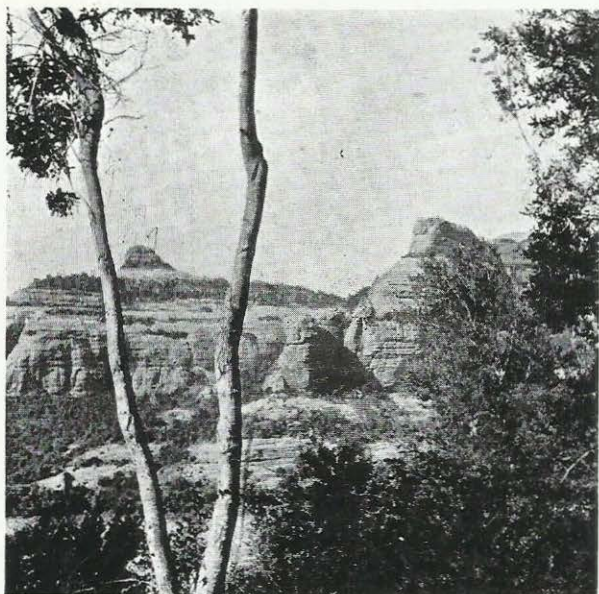

Dos aspectes de la casa vella de l'Obac

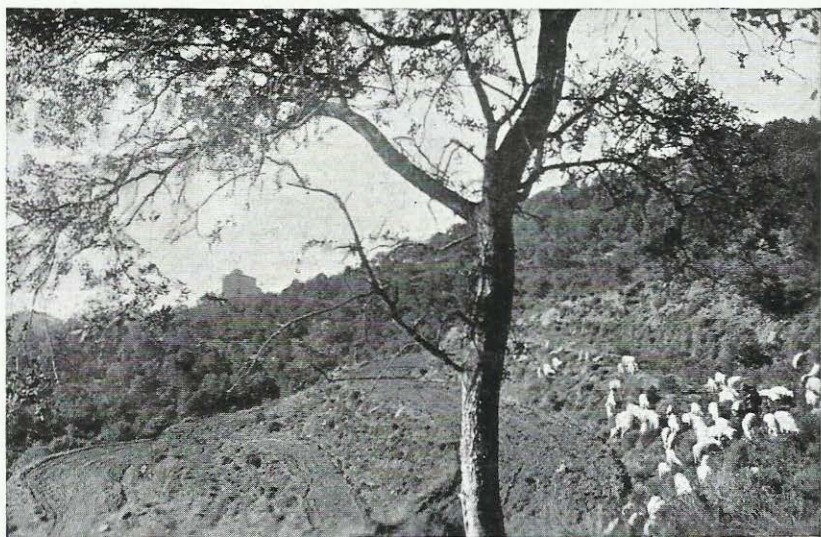

Casa nova de l'Obac

Clixés J. Reig

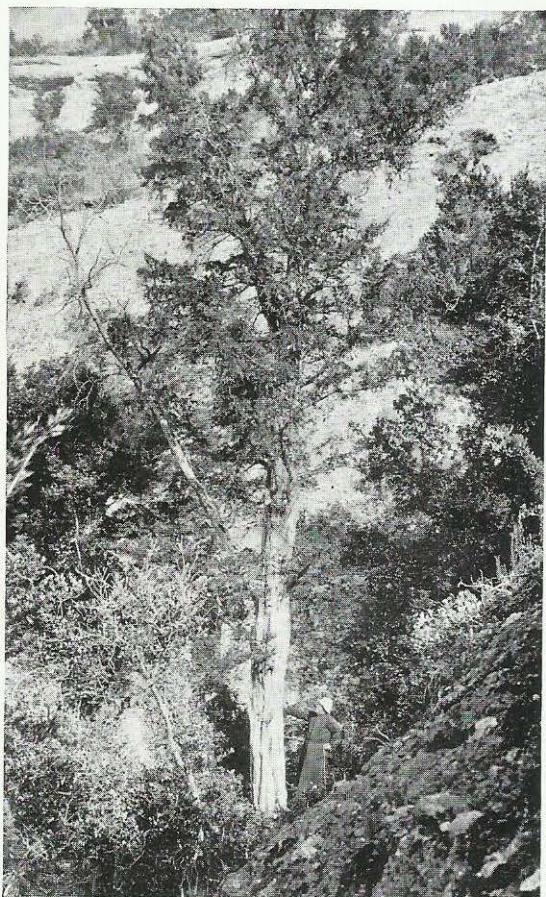

Clixé J. Reig

Clixé R. Altayó

Contorns de l'Obac

Clixé F. Boncompte

**Teix mil·lenari de 14 m. d'alt i 0'55 m. de diàmetre, que
dóna nom a sa obaga**

NOTA HISTÒRICA

Les masies perdudes de l'Ubach

A qualsevol que travessi les aspres serralades del Sant Llorenç del Munt, plenes de roques i de cingles i primes de terra, de masies allunyades i de conreus magres i escassos, se li acudiria que la muntanya solitària i salvatge hagués sigut més poblada de masies que la ubèrrima plana del Vallès estesa a sos peus; mes als qui l'han seguida pam a pam, que s'han adonat de les petites runes escampades i de les oliveres que arrapades als roqueters o perdudes entre boscos anyoren el conreu, no deixarà encara d'estranyar-se que tantes masies i conreus desapareixessin deixant tan poc rastre. Aquest fet, perfectament comprovat, mancat de tota justificació econòmica, crec ens obre una espitllera al poc estudiat, però interessantíssim fenomen dels moviments provocats per l'invasió sarraïna i la reconquesta catalana; nosaltres que no som historiadors ni tenim preparació ni temps per a ésser-ne oferim al Centre Excursionista de Terrassa aquestes petites dades, fruit de la lectura dels documents que formen l'Arxiu pairal de l'Ubach, en hores vagaroses d'antigues vacances escolars.

Segons els documents que hem vist, existien dins el terme de l'Ubach uns divuit masos anomenats de l'Espluga, Alegre, de les Argemires, Farreres, Torravert, Gilabert, Cabanyes, Claparedes, de la Serra i de Puig-estevé en el terme de Sant Pere de Terrassa i els de Coma d'Aumà, Saiola, Calsina-jussana i Calsina-subirana, de la Portella, de l'Ubach, Casal de la Matella i de l'Arbòs en el terme de Vacarisses. Sa existència comprovada ens planteja dos interessants problemes: quan van construir-se i quan van ensorrar-se i a quines causes es deu sa construcció i sa ruïna?

Sobre sa construcció no tenim cap dada, però creiem que la superpoblació de dites muntanyes no té justificació econòmica, sols pot acudir-se a una explicació per causes polítiques que no poden ésser altres que l'invasió sarraïna i la destrucció de l'antiga Egara que obligaren a sos habitants a refugiar-se a les muntanyes de Sant Llorenç, on encara els sarraïns els hi abrivaren el famós Drac de la llegenda. (Maspons i Labrós.—Tradicions del Vallès).

Lo que és indubtable que dites masies foren construïdes amb materials tan febles, probablement de tàpia, que la major part de dits masos no han deixat rastre, nosaltres sols sabem de les runes dels masos Coma d'Aumà, Calsina-subirana (?) de la Portella (?), i de l'Ubach vell en el terme de Vacarisses, i de Puig-estève, Farreres i les runes situades a la Serra-llarga, Serra de la Daina, i vora la Turrota i el Forn del Jep que no hem pogut identificar, degut als canvis de toponomàstica, en el terme de Sant Pere de Terrassa; potser altres recerques ens permetran trobar noves runes. Les actuals runes de la Calsina són de l'edifici començat en 1674, probablement vora l'antiga Calsina-jussana, i les de l'Ubach vell són de construccions que iniciades a l'ensem que els demés masos que estudiem, van anar engrandint-se a trossos, com ho demostra la varietat dels sistemes de construcció, al mateix temps que s'anava engrandint la finca per successives adquisicions, sols sabem que la casa existia abans de 1371. Sa Capella enrunada va ésser edificada en 1710, i després de la guerra dels francesos reconstruïda en 1816; la cisterna gran de la mateixa va ésser construïda per Antoni Ubach y Cuyàs, en 1777, segons la inscripció llatina de la mateixa.

Els documents més antics de nostre Arxiu fan referència als antics masos de la Calsina; així consta que Berenguer de Montcada atorgà Carta precària a favor de Pere Bernardí i Ermesendis sa muller i als fills de Ramon i Bernat de les terres de la Calsina i d'una peça de terra vers la Portella a les kalendes d'agost del regnat del rei Lluís de França (1133) (?); altra Carta precària semblant està datada l'any 18 del mateix regnat (1126 ?) En dites cartes precàries s'indica que dites terres eren ja posseïdes pels antecessors de dits censataris. El darrer document dels que es dedueix continuava habitat el primitiu casalot de la Calsina és la Donació universal feta per Pere Calsina a Guilleuma sa filla amb motiu de son casament datada del 6 dels idus de gener de 1318; mes de dita donació sembla deduir-se que per haver marxat els tres fills varons del donador hagué de fer pubilla a una noia, mostra d'un accentuat moviment emigratori.

Fins a quan van ésser habitats els demés masos no podem endevinar-ho, sols sabem que en 1497 feia temps que eren ja derruïts i deshabitats, segons consta de l'establiment fet pel magnífic Dalmau Desfar, senyor del Castell de Vacarisses, a favor de Bartomeu Ubach dels dits masos situats en terme de dit castell.

Què s'han fet dels qui habitaven dites masies perdudes? si l'invasió sarraïna va llençar als habitants de la plana vers els roqueters del Sant Llorenç, la reconquesta de les terres baixes va anar xuclant-los de mica en mica cap a les vil·les renaixents, i heu's aquí com els seus descendents i successors vilatans de Castellvell, Monistrol, Matadepera i Terrassa van venent, en els segles XV i XVI principalment, ses antigues terres i masos perduts a l'Ubach que resten sols a la muntanya.

Amb el casament d'En Feliu Ubach i Na Gabriela Llevayol (1532) que li aporta en dot els masos de Puig-estève, Farreres, Torravert, Cabanyes i Claparedes queda consolidada la tinguda de la finca gairebé dins els termes actuals.

En el general retorn a la terra baixa sols els Ubach han restat fidels a la muntanya i la muntanya ha restat seva.

JOSEP MARIA FAURA UBACH.

Un establiment feudal a l'Ubach

“ESTABLIMENT o precari fet p Joan Amat y desfar Donsell abitant en Barña. fill y Procurador ordenat y legitiment constituit p la Magnífica Isabela Amat y desfar viuda deixada del Magnific Fran.^{co} Amat y desfar Donsell Condam en Barna. domiciliat Sora del terme y parrochia del Castell de Vacarisses y Rellinas Bisbat de Vich com consta de ma procura en Barna. lo die 3 de 8bre any 1588 en poder del discret Geronim talavera nott publich de Barna. y aixis en dit nom pmi y la mare mia principal aprobo ratifico y confirmo y de nou establesch a vos honorable Feliu Ubach Pages de dit terme de Vacarisses, aquí present y mes aual aceptan y als vostres, tot aquell mas anomenat lo mas Ubach junt ab altres cinc masos units y alevats ab dit mas Ubach vulgarment dits Comadel mar, la Sa y ola, Calcina Jussana, Calcina Subirana, la portella, derruïts y desabitats terras honors y possessions ermas y cultivas drets veus y pertinencies de aquels los quals teniu y posseiu en lo terme de Vacarisses (segueix una llarga descripció de termenals) y lo dit mas junt ab los altres cinc masos units y alevats y totas las terras y possessions de aquells teniu p dita mare

y principal mia y baix lo domini directe y alodial y p lo mas Ubach a sens de 10 s (sous) de sens tots anys per St. Pere y St. Feliu y en lo mes de maigt p rao de la quistia // 10 s y dit dia una quartera de civada y dit dia tres quartans de blat y p lo mas de la portella (deu dir Calsina) jussana y subirana y lo mas Sa y ol y lo mas Calcina (deu dir Portella) // 10 s pagadors tots anys lo dia de nadal y p rao de dits masos al mes de maigt // 10 s p la quistia y per lo mas Coma del mar // 3 s y per una pesa de terra unida a dits masos dita la morella // 12 s 6 (diners) pagadors tots anys per nadal y lo mateix dia duas gallinas y per altrassas de terra ditas lo moronell jossana 2 s 6 (diners) y ademés de estos se deu pagar delma de tots fruits que se culliran en tots los sobre dits masos y pessas de terra (*Segueix l'Establiment i descripció d'una pesa de terra vora la font de Carlets*). Tots estos establiments fas jo Joan amat y Deslar com a procurador de la sobradita mara mia amb pacta y condicio que vos y vostres successors siau homens propis y affocats de dita ma principal y pagueu delma de tots fruits ques culliran en las terras de dits masos segons costum fins assí habeu observat en dit terme de Vacarisses ço es la desena part. Mes avant aveu de pagar carnelatge ço es si teniu bestiar de llana ço es ovelles pagueu un an y ell y un velló de llana y si teniu cabras un cabrit y si teniu ovelles y cabres tot junt lo un any un an y ell y lo altre un cabrit. Mes avant per lo delma pactat sis formatges y si teniu truges porcelleres en tal cas asiau de pagar un porcell cada any y no mes encara que parescan moltas vegadas en lo mateix any mes avant aveu de pagar un pollastre de delma p cada vadell que naxera en dits masos y una polla p cada vedella y un parell de ous cada any per pascua y no pogau conixer altre s. or q la mare mia principal meva y p lo establiment de tots los sobradits masos y pessas de terra aveu pagat y tinch cobrat // 9 s aquest establiment de tots los sobradits masos y pesas de terra fou fet en lo terme del Castell de Vacarisses bisbat de Vich lo dia 6 de agost 1597 en poder de Damiá Bellera nott de la vila de Monistrol de Montserrat. Signat de lletra.»

Còpia literal de la traducció catalana consignada en el llibre titolat «Nota dels Actes de la Casa y Mas Ubach de Vacarisses».

Apunts d'arqueologia i història de l'Ubach

L'ANTIGA casa pairal de l'Ubach, coneguda per la casa vella i casa cremada, avui en runes, es troba situada en la bonica obaga de la part occidental de la serra del Pou, en el indret mateix del camí que va de la casa nova de l'Ubach a la font de la Portella.

Les restes de les edificacions que queden en peu de la casa de l'Ubach vell, donen una idea per el seu perímetre i superfície de l'importància que dita casa havia conquerit antigament, i els diferents aparells de construcció ens senyalen, encara que molt vagament, les seves diferents èpoques.

La data inicial de la construcció de la casa antiga de l'Ubach es desconeguda; solament el seu arxiu ens indica que ja existia en l'any 1371. Examinant les parets d'aspecte més antic no hi troben en elles cap detall característic de l'acarreu quadrat d'origen romànic, l'*opus quadratum*, generalment usat en aquestes obres; però si pot veure's, si bé en petita escala i de construcció un xic barroera, l'aparell d'espina o cua de peix, conegut per l'*opus spicatum* molt usat en l'edat mitja.

Identit aparell de construcció, més característic i ben treballat, hi es en les runes del casalot de la Serra-Llarga de l'Ubach (1) situades en la seva carena, mirant cap a la part de llevant, i en l'indret de la Torrota a una altitud de 685 m. Resten en peu dos troços de paret de rebla, l'un format per sis filades de pedres col·locades amb inclinació i dibuix d'espiga d'uns 4 m. de llarg per 2 m. d'alt i d'un gruix de 75 cm.; i l'altre del mateix gruix de 1'70 m. de llarg per 2'25 d'alt de construcció mixta, alternant les filades d'*opus spicatum* amb filades de pedres horitzontals que deixen en el seu interior un pas semblant i una canalització. En una exploració que hi realitzaren alguns companys del nostre Centre Excursionista en l'any 1911, s'hi feren uns excavacions que no donaren altre resultat positiu que reconstruir la planta dels fonaments de dites runes; aquesta desenrotlla un rectangle de 21'20 ms. de llarg per 8'60 ms. d'ample, amb un fonament en el centre seguint l'eix de la llargada i altres dos situats cap als extrems i paral·lels al de l'amplada.

(1) Vegis les fotografies 1 i 2.

El document més antic, que segons dades de l'arxiu de l'Ubach, probablement es refereix al casalot de la Serra-Llarga junt amb quatre altres masos, es un establiment de l'any 1482, que els dona com a deshabitats.

L'opus spicatum, forma espiga, es una mena d'obra antiquíssima de tradició romana i que s'observa en algunes esglésies d'arcs de ferradura dels segles XI al XII que han sigut classificades per alguns arqueòlegs d'influència visigòtica.

L'església de Santa Maria de les Grades en el poblet de Marcevol quina documentació es del segle XI (1) té tota la paret de rebla del seu absis feta de pedres inclinades en forma d'*opus spicatum*, quin aparell trobem en les runes de la Serra-Llarga i de la casa vella de l'Ubach. Lo mateix hi es en l'església de Pedret que es de l'any 1180; en la capella de Sant Feliu de Boada; en els murs de ponent de l'església de Sant Martí de Fonollar, quines construccions són del segle X al XII; i en l'absis de l'església de Marquet del segle XII (entre Sant Vicents de Castellet i Pont de Vilumara) que té sos murs de rebla alternant les filades d'espiga, amb filades horitzontals.

Aquest característic aparell d'espiga, es molt comú en la Lombardia. Es un dels procediments que més s'ha usat i ha persistit en el Rosselló, com tal s'observa en l'església de Vilella en que els paraments són de palets de riera disposats en forma d'espina de peix. En la part meridional dels Pirineus la paret de rebla disposada en forma d'espiga es més escassa. N'hi han restes en la seu de Roda i en Sant Miquel de Cruilles.

Tenint ja documentació coneguda del segle XIV de la casa de l'Ubach vell, es indubtable que les restes d'aquestes construccions de figures geometriques de la casa vella i casalot de la Serra-Llarga, tingueren d'ésser executades per els mestres paletes lombars, seguint l'influència d'una escola primitiva amb reminiscencies de tradició clàssiques i visigòtiques. Examinant unes fotografies de les runes de la Serra-Llarga, una personalitat de solvencia tan reconeguda, com es el senyor Carreras Candi, les calificà probablement de visigòtiques o influenciades del visigòtic.

Es en el segle XII, que els monjos, aquests hèroes de la Reconquesta, reconstrueixen esglésies i edifiquen monastirs, llocs de bo-

(1) L'arquitectura Romànica a Catalunya - J. Puig i Cadafalch - Toma II. pag. 298.

nança i de treball desde els quals tornen a la vida les valls i les muntanyes dels seus voltants. Aquests monastirs, seguint l'exemple dels monarques francs, cedien terres als particulars que volien conrear-les per a que les treguessin de la soletat dels erms, les reduïssin a cultiu i construïssin cases per habitar, castells i torres. Catalunya assoleix en els segles XII i XIII una major prosperitat augmentant notoriament sa població.

Aquests primers pobladors, anomenats *primi homines* i *boxadors* (cavadors) que donaren lloc als manents i pages, els *jover* i després bover que llauraven la terra i pagaven un cens, al propi temps que feien la terra productiva, edificaven en els punts propers al cultiu cases o *villæ* (més tant mansos i d'aquí mas o masia) que fou el foc sagrat de la família, fites isolades en mig de les boscúries, damunt les runes de les quals s'aixequen avui les nostres cases pairals.

Dits masos tenien els seus corrals pel bestiar; pati cercat *curtellum* per dipòsit de grans i lloc tancat *hort* pel cultiu d'hortalises. Els documents d'aquella època, ens citen les principals dependències de la casa, entre elles la cuina, el pati i les sitjes, els pisos i les golfes; com ens parlen de la llar i sos calamastecs, del forn per courer pa, dels escons, bancs i taules.

La *torra* era l'element primer de tota habitació en aquells temps insegurs i servien per comunicar-se les unes amb les altres com un primitiu telegraf optic. Els documents antics trobats en els arxius catalans les anomenen *espills*, *miralls*, *guardies* i *guardioles*. Del segle XI arrenquen les torres quadrades per fortificacions, que serviren durant les guerres de l'Estat mitja i que foren aprofitades en les guerres civils del segle XIX.

Una d'aquestes torres es la coneguda per la *Torrota de l'Ubach* (1), que s'enlaira al cap d'amunt de la Serra-Llarga. Es de planta quadrada i te una finestra amb arc a mig punt.

Amb el desenrotllo del feudalisme, a partir del segle XIII, s'inicia un dualisme entre els rics homens de Catalunya, portan una qüestió social entre els grans i els petits feudataris, que acabà en el 1486, donant satisfacció plena a les aspiracions dels pagesos de remensa. Precisament es en aquesta època (any 1497) que alguns masos de l'Ubach es donen per derruïts i deshabitats, probablement conseqüència de les guerres de remensa.

(1) Vegis fotografia n.º 3

La casa vella de l'Ubach, a jutjar per les seves principals construccions, comensà a adquirir preponderància en el segle XVI, del quin en resten uns sencills finestrals. Es en l'època que els habitants d'aquestes encontrades, venen ses antigues terres i masos perduts a l'Ubach. Hem de suposar que la casa en el segle XVII, degué sofrir les conseqüències de la guerra internacional, doncs en l'any 1634 sovintejan els lladronicis de la cavalleria a Vacarisses i Rellinàs.

El Marqués de Castell-bell, concedeix llicència en 1706, per construir el pou de neu que dona nom a la Serra del Pou; la llicència per a construir l'altre pou de neu que es troba sota el camí de la font de la Portella fou concedida a 23 d'abril de 1760.

Els dos són d'unes proporcions extraordinàries i d'una construcció de paret de reble interessantíssima, especialment per les seves voltes. La indústria rural del glàs, adquirí molta preponderància en aquella època; avui a desaparegut per complert.

Una indústria especial a l'Ubach fou la del vidre; la llicència per a bastir el Forn del vidre, actualment a cala Pastora, fou concedida a 7 d'abril de 1737, més com a edifici industrial feu objecte de varies reformes, alguns d'elles del segle passat.

La Capella que hi ha al costat de la casa vella, va ésser edificada en l'any 1710. En la cisterna de la casa hi ha una pedra de 75 x 25 cms., amb una inscripció que diu.

FACTA EST HEC CISTER
NA JUSSU ET EXPENCIS A:
NTONII VBACH ET CU:
YAS ANNO DOMINI-1777

que traduïda literalment diu:

Fou feta aquesta cisterna—manant i pagant—Anton i Ubach i Cuyàs—l'any del Senyor de 1777.

Durant la guerra de la Independència, la casa vella de l'Ubach i la seva capella, fóren cremades pels francesos. La capella fou reconstruïda en l'any 1816, lo mateix que tot o part de la casa. La crema i

destrucció definitiva de l'Ubach Vell, fou durant la guerra dels carlins probablement en l'any 1837.

Els últims masovers de la casa vella, fóren en Martí Roca i Calvet i sa esposa Francisca Puig i Llovet, els dos veïns del poble de Mura. En la casa vella, hi tingueren quatre fills, l'últim, una noia anomenada Antònia, nada en l'any 1835; el quin fill, també noia, nasqué ja a Terrassa en el 11 de Maig de 1837.

El masover En Martí, conegut pel «Jan bonic», se l'enportaren una partida de carlins, per acompanyar el bagatge, fins a la font d'Estenalles on el lligaren en una alzina enviant un emisari a la casa perquè s'els entregués per el rescat 25 onzes. La seva muller recollí dotze onzes i anà ella mateixa en el lloc, perquè li entreguessin el seu marit, lo que conseguí amb la promesa de que abans de vuit dies els hi portarien les tretze onzes restants. Consultaren el fet amb el seu amo En Joan Ubach i Barata, i els aconsellà que per acabar d'una vegada doncs els robos sovintejaven massa, abandonessin la casa, lo que feren de nit a fi de no ésser sorpresos, trasladant-se a una casa de la Creu Gran de Terrassa. Aquest fet és el que motivà el saqueig i crema de la Casa vella.

Caldria esmentar aquí, però no és propi d'aquests apunts, els fets del famós bandoler dè camí ral, el lladre de la Capa Blanca que operava en el coll de Davi i quina seva cova es troba en un dels turons de damunt els sots de la Calsina. També cal indicar els antics enterraments, que es troben en el camí de la Pola, molt prop de la Porquerissa, com a dades per a la història de l'Ubach.

La casa nova de l'Ubach, l'actual, anomenada també la casa gran, fou començada en les darreries del segle XVIII, probablement en l'època en que fou construïda la cisterna de la casa vella. Hi han documents de pagament de rajoles de l'any 1786 i de fuster, per finestres, en el 1797. En el 1811 ja hi havia masovers. Fou cremada com la casa vella, durant la guerra dels francesos, i també en la guerra dels set anys.

Els amos de l'Ubach en el febrer de l'any 1835, llogaren dos cases en el Passeig de Terrassa, dites del *Perruca*, on degueren refugiar-se fugint de la guerra carlista.

En el desembre de 1835 un tal Joan Marcet (conegut per en Farol) que corria per els carlins, els prengué a l'Ubach dues mules valuades en 300 // per quin motiu l'aví En Jaume Ubach i Marquet em-

bargà els lloguers d'una casa que dit Farol tenia a Terrassa, en el carrer de la Fontvella.

Es creu que com a represàlies d'això, els carlins pegaren foc a la casa nova de l'Ubach, lo que fou vist per l'avi Jaume mentre esmorzava des de sa casa de Terrassa, produint-li aital disgust que morí ràpidament; sa mort tingué lloc el dia 18 de juliol de l'any 1837.

La casa nova de l'Ubach, fou novament habitada; no així la històrica casa vella, de la que avui sols en resten unes parets ruïnoses com record de lo que fou la casa pairal de l'Ubach Vell.

PAU GORINA.

FLOR DE MIRACLE

Per les terres de l'Obac
s'hi han desclòs dos miracles
que avui en vers romançat
glosarem tant l'un com l'altre,
enaltint com es mereix
la intervenció Antoniana.

* *

Bé en corrien de pillets
i de quadrilles de lladres
amb la gorra de cantó,
amb la faixa virolada,
espadenya blanca al peu
i la negror dins de l'ànima.
Una colla ha decidit
fer l'assalt que es projectava;
el cop ha d'essè a l'Obac
que tenen dobles de quatre.
No els aturarà pas res
car la valor no els hi manca.
Aixís que s'hi fan aprop
el capità diu als altres:
—Caldrà que l'hom més ardit
s'enfili per la teulada,
tenint compte en fer soroll,
car si el senten de la casa

ens podria fallà el colp
que bé fóra una desgràcia.—

Al ser davant del portal
tots els lladregots s'esglaien,
que el miracle s'ha desclòs
com una rosa encarnada,
doncs en cada finestral
una persona es destaca;
per tot arreu apareix
una colpidora imatge
dels bons pares franciscans
com figures de retaule;
hieràtics, posen els ulls
sobre la colla de lladres
que fugen espaordits
pels camins de la muntanya.

II

Per les torres de l'Obac
s'hi han desclòs dos miracles,
que avui en vers romançat
glossat l'un glosarem l'altre,
enaltint com es mereix
la intervenció Antoniana.

* * *

De Manresa van fugint,
formant una gran riuada,
moltes tropes del gavatx
desfetes en la batalla.
Per avisar tot perill
va repicant la campana
i ara el toc de sometent
ressona per les muntanyes.
Un jovenet dit Ubach,
que dorm en una barraca,
pel brogit s'ha despertat
i decideix tornà a casa,
més ail que pel camí ral
la tropa francesa passa
i el bon jove es trobarà
presoner sens adornar-se'n.

Ell bé se n'hi vol anar,
però la força li manca

i perd la noció del lloc
i el casal nó sap on para;
com més busca el camí ral
se n'allunya més encara;
igual que un colom perdut
que, sens esma, batent d'ales,
no té ni guia ni nord
a l'empendre la volada,
el jove segueix enllà
sempre en busca de sa casa.
De no havè errat el camí
(que va ser fruit de miracle)
potser no el veurien més
al jove de la barraca.

Quan és a un petit revolt
li apareix la seva Mare.
—Fill meu: on vas per aquí?
—Buscava la nostra casa.
—La nostra casa és ben lluny
i tu en vas fugint encara;
de què avui t'hagis perdut
em resulta inexplicable
sent com ets coneidor
de tota aquesta encontrada.
—Jo no sé el que m'ha passat,
car és una cosa estranya;
el camí s'ha fet boirós
i se m'envitricollava.
Tenia un neguit mortal
quan sentia les campanes,
i pensava en el gavatx
si em trobés fora de casal—

Mare i fill se'n van anar
(parella gentil i amable)
i més tard varen saber
el que era un fruit de miracle
que tanta part hi tingué
la intervenció Antoniana.

LA TORROTA DE L'UBACH

Hi ha en la Serra del Pou
un marlet inexpugnable,
on, Déu sap! de molt antic
una torre s'hi és alçada,
una torre que primer
serviria d'atalaia,
i que en el temps dels alarbs
lliurement comunicava
amb altra torre, que es veu
a Vacarisses, més alta.
I una mina gran, molt gran,
una mina llarga, llarga
juntava els dos torreons
que avui runes amenacen.
De restes d'aquest minat,
si per cas voleu cercar-ne,
ja us dic jo que trobareu
en cada torre una trapa,
que és l'entrada del minat
que l'alarb abandonava
quan era batut arreu
de la terra catalana.

Ai, Torrota de l'Ubach,
que ruïnosa t'has tornada!
Sols et coneix el Gran Duc,
sols et visiten les àlignes;
si tornaven els alarbs
poc sabrien restaurar-te,
si tornaven els carlins
no sabrien pas on pares!

Era una nit de febrer
en què el torb violent arrastra
tot quan troba en el seu pas:
nit en què la calamarça
bo i rajant brunzent del cel
com perles a terra salta,
sembrant el pànic arreu

'quan capola la vianda.....
i entretant fan via amunt
Camí Ral de la Barata
un cabecilla carlí
amb l'Assistent qui menava
un animal carregat
tot d'or, de dobles de quatre.

L'animal va a poc a poc,
que feixuga n'és la càrrega,
pesa més de tres quintars,
i són tot dobles de quatre.

Ja són al Collet Estret
i emprenen la serralada
de l'altívol Pou del Glaç:
ja torcen aquesta banda
de la carena que duu
a la Torrota minada,
i sens que ningú els vegés,
sense guaitar-los un ànima,
en aquella fosca nit
i en mig d'un temporal d'aigua,
a la Torrota fent cap,
de seguit alcen la trapa
i devallant mina endins
tot aquell tresor amaguen:
amaguen els tres quintars
tot d'or, de dobles de quatre,
i allí dins d'aquell minat,
posant a Déu que els aguaita
per testimoni, han promès
el secret mai revelar-ne.

Mentrestant sortint del cau
quan ja n'era matinada,
amagats pel Camí Ral
que puja de la Barata,
els espion els soldats
que de sobte els dos agafen,
i fusellen el primer

i a presidi porten l'altre.

Passa dies l'Assistent

vivint sols de l'esperança

de veure la llum del sol

i respirar el pur aire.

Passa els dies, passa els anys,

i veu, ai! sempre barrades

les portes de la presó

que a obrir-se, podria anar-se'n

a cercar aquell tresor

d'entre l'Ubach i Barata.

I a Ceuta s'hi consumeix,

i sa testa es torna blanca,

i a Ceuta s'hi torna vell,

tan vellet que no s'aguanta,

i perduda ja a la fi

tota mena d'esperança

de gaudir d'aquell tresor

de tantes dobles de quatre,

comunica el seu secret

a un presoner de Terrassa,

conegut per nas Ratat

en tota aquesta comarca,

i que a Ceuta anà a parar.

pels seus delictes i estafes.

Acluca els ulls l'Assistent,

i el Nas Ratat de Terrassa

bo i pregant pel seu amic,

bo i pregant per la seva ànima,

alcança la llibertat

de tornar-se'n a sa Pàtria,

que tan formosa com és,

des de lluny n'és més encara:

i en ovirà el Sant Llorenç,

des de babord de la barca,

el més alterós gegant

de la terra catalana

que s'ovirà quan un ve

per mar de terres estranyes,

bo i flectant els dos genolls

al Senyor li dóna gràcies

per veure de nou l'estel
que il·lumina nostra Pàtria.

El Nas Ratat ja ha arribat,

Nas Ratat ja és a Terrassa,

Nas Ratat busca un amic

per enllestir la comanda,

Nas Ratat i el vell Guixé

ja munten la Serra Llarga

i arriben, sempre pujant,

a la meta desitjada.

Busquen per dalt i per baix

d'aquella torre minada,

mes no troben res enlloc,

cap de les dobles de quatre

que l'Assistent li digué

que hi havien amagades

en la Torrota que hi ha

entre l'Ubach i Barata.

On és, doncs, aquell tresor?

On són les dobles de quatre?

* * *

A la Torrota que es veu

al cim de la Serra Llarga,

amagat hi ha el tresor,

les dobles hi són encara.

Benvolguts els meus amics,

els meus amics de Terrassa

que el dia de l'Ascensió

pujareu la serralada,

voleu trobar eix tresor

que fa tant temps s'hi amaga?

Doncs, aneu-hi de matí,

aneu-hi de matinada,

i així que despunti el sol

amb les mans alceu la trapa

que no va veure el Guixé,

ni el Nas Ratat de Terrassa,

i amb els raigs del sol ixent,

del sol de la matinada

veuren brillar allà dins

totes les dobles de quatre.

J. S.

REGRACIAMENT

La Redacció d'ARXIU, decidí la publicació d'aquest número extraordinari de l'Obac, en atenció a celebrar-s'hi la *Diada de Germanor*, organitzada per les entitats excursionistes terrassenques.

Hem pretengut que la Revista tingués alguna importància, i si no hem reeixit abastament de nostres propòsits, accepti's la bona voluntat, guiatge i asperò en el treball.

Gràcies sien donades als qui ens han ajudat en la tasca, facilitant-nos originals, tots d'un mèrit positiu, i, en atenció a tanta galania, hem respectat l'ortografia dels treballs rebuts.

LA REDACCIÓ.

ANUNCI D'EXCURSIONS

SUBSTITUCIÓ DE LA FULLA III DE L'ANY XIV

DIES 7, 8 i 9 DE JUNY

FESTIVITAT DE PASQUA GRANADA

Excursió a Figueres, Bahía de Roses i Port de la Selva

Dia 7.—Sortida pel Nord a la 1'45 de la tarda, fins a Montcada i cap a Figueres, on s'hi arribarà a les 7'20, visitant-se el Penal.—Sopar i dormir a l'Hotel París.

Dia 8.—A Roses (20 kms.) amb autòmnibus, visitant-se el Far de Roses i a peu (14 kms.) a Cadaqués dinar a mig camí des d'on per la seva altitud es domina la bahia de Roses i magnífiques panoràmiques.—Sopar i dormir a Cadaqués.

Dia 9.—De Cadaqués sortir de jorn i a peu cap al port de la Selva (15 kms.); esmorzar pel camí i per fi a Llançà (6 kms.) per agafar el tren que passa a la 1'34 de la tarda, per arribar a les 7 a Barcelona.—Portar-se provisions: dos esmorzars i dinars.—Pressupost aproximat, 35 pessetes.—Vocal, Frederic Sagués.

DIA 15 DE JUNY

Excursió al Puig de la Creu

Sortida, a les 4 del matí cap a Sant Julià d'Altura i Ribatallada, Moli d'En Busquets, esmorzar a la bonica font

del Riu.—Vorejant el riu Ripoll cap a Castellar, dinar a la font d'En Gurri i visita al Castell del Puig.—Retorn a peu o be amb auto per Sabadell.—Pressupost, 2'20 pessetes.—Provisions per tot el dia.—Vocal, Francesc Bardit.

DIA 22 DE JUNY

Excursió a Gayà, Molinot, Font del Guinardeu, Vacarisses i Olesa
Sortida, a les 4 del matí.—Vocal, Josep Alavedra.

DIA 29 DE JUNY

Excursió a Can Bogunyà, Alzina del Vent, Pedritxes, Truncó, Llimac, La Cirera i Font de l'Alba.

Retorn, pel pantan de Can Amat.—Sortida, a les 4 del matí.—Vocal, Evarist Rigol.

DIA 13 DE JULIOL

Excursió a les Dunes i Catelldefels

Pressupost, 6'50 ptes.—Portar-se provisions.—Sortida pels F. C. de C., a les 7 del matí.—Vocal, Domingo Robert.

DIA 20 DE JULIOL

EXCURSIÓ DE MUNTANYA

A la Mola per Can Butí, canal del Bosc

Retorn per Can Torres i Matadepera.—Sortida, a les 4 del matí.—Vocal, Josep Forn.

DIA 27 DE JULIOL

Excursió a Masnou (Ocata), Teià, Ermita de Sant Mateu, Premià de Mar

Sortida, a les 6 del matí, pels F. C. de C.—Pressupost, 6 pessetes.—Vocal, Juan Yzard.

DIES 24, 25, 26 i 27 DE JULIOL

EXCURSIÓ AL PIRENEU

Puigcerdà, Mont-Lluís, Font Romeu, Les Bulloses

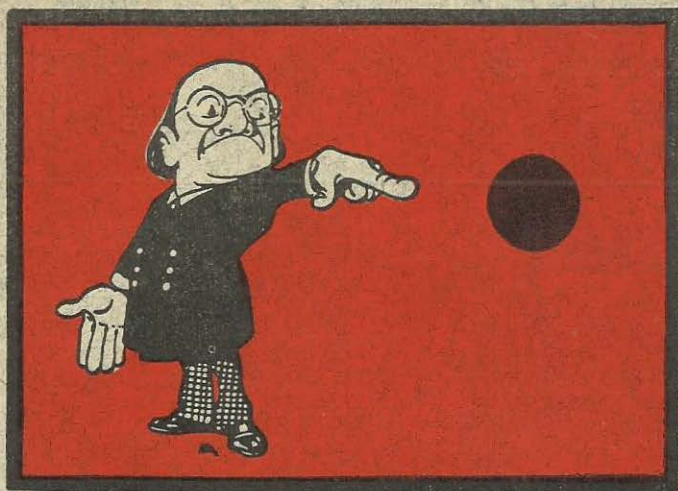
Itinerari: *Dia 24*.—Sortida per anar a Barcelona.

Dia 25.—Puigcerdà, Bourgmadame, Odeillo.

Dia 27.—Font-Romeu, Les Bulloses i Mont-Lluís, efectuant el retorn el dia 27.—Pressupost, unes 55 ptes.—Vocal, Miquel Llobet.

DIA 3 D'AGOST

Excursió a Can Solà del Recó

EN UN PUNT

coincideixen els industrials, els comerciants,
els artistes, i tots els homes de gust refinat:

QUE ELS TREBALLS QUE SURTEN DELS
TALLERS GRÁFICS "LA INDÚSTRIA"

SON IMMILLORABLES

JOAN MORRAL

PASSEIG, 7 i 9 : : : : TELÉFON, 5830

M. ABAD RIBERA

PUES I LLIÇOS PER A TEIXITS. - EXTENS ASSORTIT EN PUES DE LLOGUER. - FILFERROS DE TOTES CLASSES. - LAMINACIÓ EN FRET DE CÉRCOLS PER A EMBALATGES, I ALTRES INDÚSTRIES

TOPETE, 1

TELÉFON, 5774

Banco Catalán S. A.

Societat Cooperativa
de Crèdit i Estalvi

Font-vella, 20. - Teléfon, 6391
TERRASSA

Pintura decorativa. - Rètols. -

Maquinària i Mobles esmaltats

JOSEP REIG I CABANES

Ireneu, 19. - TERRASSA

JOSEP VALL

Fàbrica de tubs de paper
de totes menes

Villarroel, 9. BARCELONA

REPRESENTANT A TERRASSA:

J. MACH GUTSENS

Pau Gorina i Gabarró

Mestre d'Obres

Puignovell, 48. - Teléfon, 6097

Assegurances CAPELLA

Vida : Incendis : Marítims : Accidents, etc.

Despatx: Sant Josep, 49

Teléfon, 5709

Fàbrica de Calçat. - Especialitat en el d'excursionista

∞ CASAS I GIRALT ∞

SANT GENÍS, 15

TERRASSA

JOIERIA I RELLOTGERIA

BISUTERIA I ÒPTICA

COPIES ESPORT

Josep Balada

Teléf. 6399. - Font-vela, 19. - Palla, 2

Taller de Construcció i Reparació de tota classe de maquinària

VENDA I LLOGUER D'AUTOS

Servei permanent per a tots els punts

Muntaner i Llonch

Telèfon: 5694

GARATGE «CERVANTES»

Taller de reparacions d'automòbils.

Automòbils «Hispano-Suiza». - Agència

de BALLEST I BOFILL S. en Cta.

Francesc Devant

Telèfon, 6491

TERRASSA

Casa Batlles

Constructor de mobles de luxe i senzills, d'encàrrec

Taller de construcció: GOLETA, 5 (RAVAL), enfront de la Plaça del Mercat.

TELÈFON, 6070

Exposició tots els dies de 6 a 8:

RASA, NUM. 101

EL BARATO

Tallers i Magatzems de Mobles. -

Vendes a plaços, al comptat i major.

RAMON ARTIGAS

Cremat, 17. - Telèfon, n.º 6269

EXPEDICIONS A PROVÍNCIES

Despatx:

Sant Pere, 40

Tallers:

Galileo

ULLÉS I C. A

AGÈNCIA

Ford

EL AUTO UNIVERSAL

Passeig, 5 i 7. - Telèfon, 6321

ARXIU

ES REPARTEIX DE FRANC ALS SE-
NYORS SOCIS DEL CENTRE EXCUR-
SIONISTA DE TERRASSA

SUSCRIPCIO: TERRASSA, 9 pessetes anyals

FORA, 10 » »
